

Republica Moldova
CURTEA CONSTITUȚIONALĂ

DECIZIE
DE INADMISIBILITATE

a sesizării nr. 162g/2022

privind excepția de neconstituționalitate a
prevederilor din Codul de procedură civilă

*(exhumarea și prelevarea mostrelor biologice pentru
stabilirea paternității)*

CHIȘINĂU
25 iulie 2023

Curtea Constituțională, judecând în componența:

dlii Nicolae ROȘCA, *Președinte*,
dnei Domnica MANOLE,
dnei Liuba ȘOVA,
dlii Serghei ȚURCAN,
dlii Vladimir ȚURCAN, *judecători*,
cu participarea dnei Sorina Munteanu, *asistent judiciar*,

Având în vedere sesizarea înregistrată la 19 octombrie 2022,
Examinând admisibilitatea sesizării menționate,
Având în vedere actele și lucrările dosarului,
Deliberând la 25 iulie 2023, în camera de consiliu,

Pronunță următoarea decizie:

ÎN FAPT

1. La originea cauzei se află sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a prevederilor Codului de procedură civilă, din perspectiva omisiunii de reglementare a procedurilor de exhumare și prelevare a materialului biologic pentru stabilirea paternității, ridicată de dl avocat Adrian Grosu, în interesele dnei Veronica Suna, parte în dosarul nr. 2-18165/2020, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru.

2. Sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a fost trimisă la Curtea Constituțională de dl judecător Gheorghe Stratulat, de la Judecătoria Chișinău, sediul Centru, pe baza articolului 135 alin. (1) lit. a) și lit. g) din Constituție.

A. Circumstanțele litigiului principal

3. Dna Veronica Suna s-a născut la 4 ianuarie 1986. Conform actului de naștere, dl N. B. și dna Z. I. au fost înscrși în calitate de părinți, care și-au înregistrat căsătoria la 7 septembrie 1985. La 10 decembrie 1987 căsătoria acestora a fost desfăcută.

4. La 2 iulie 1988, dna Z. I. și-a înregistrat căsătoria cu dl N.R., care a fost desfăcută la 11 martie 1992.

5. La 7 aprilie 2020, dl N.R. a decedat.

6. La 23 septembrie 2020, dna Veronica Suna a depus o cerere de chemare în judecată solicitând stabilirea paternității dlii N.R., rectificarea actului de naștere și constatarea calității de moștenitor de clasa întâi a acesteia.

7. La 21 octombrie 2020, notarul care instrumentează procedura succesorală deschisă în legătură cu decesul dlii N.R. a suspendat printr-o încheiere eliberarea certificatelor de moștenitori pe numele moștenitorilor legali ai defunctului.

8. În cadrul examinării fondului cauzei în instanța de judecată, dl avocat Adrian Grosu a ridicat excepția de neconstituționalitate a omisiunii reglementării în Codul de procedură civilă a procedurilor de exhumare și de prelevare a materialului biologic în scopul stabilirii paternității.

9. Prin Încheierea din 15 septembrie 2022, Judecătoria Chișinău a admis ridicarea excepției de neconstituționalitate și a trimis sesizarea la Curtea Constituțională, în vederea soluționării acesteia.

B. Legislația pertinentă

10. Prevederile relevante ale Constituției sunt următoarele:

Articolul 1 Statul Republica Moldova

„[...]”

(3) Republica Moldova este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.”

Articolul 20 Accesul liber la justiție

„(1) Orice persoană are dreptul la satisfacție efectivă din partea instanțelor judecătorești competente împotriva actelor care violează drepturile, libertățile și interesele sale legitime.

(2) Nici o lege nu poate îngreuna accesul la justiție.”

Articolul 28 Viața intimă, familială și privată

„Statul respectă și ocrotește viața intimă, familială și privată.”

Articolul 46 Dreptul la proprietate privată și protecția acesteia

„[...]”

(6) Dreptul la moștenire a proprietății private este garantat.”

Articolul 48 Familia

„(1) Familia constituie elementul natural și fundamental al societății și are dreptul la ocrotire din partea societății și a statului.

[...]”

Articolul 49 Protecția familiei și a copiilor orfani

„(1) Statul facilitează, prin măsuri economice și prin alte măsuri, formarea familiei și îndeplinirea obligațiilor ce îi revin.

[...]”

Articolul 54 Restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți

„[...]”

(2) Exercițiul drepturilor și libertăților nu poate fi supus altor restrângeri decât celor prevăzute de lege, care corespund normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional și sunt necesare în interesele securității naționale, integrității teritoriale,

bunăstării economice a țării, ordinii publice, în scopul prevenirii tulburărilor în masă și infracțiunilor, protejării drepturilor, libertăților și demnității altor persoane, împiedicării divulgării informațiilor confidențiale sau garantării autorității și imparțialității justiției.

[...].”

11. Prevederile relevante ale Codului de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, sunt următoarele:

Articolul 119

Prezentarea și reclamarea probelor

„(1) Probele se adună și se prezintă de către părți și de alți participanți la proces. Dacă în procesul de adunare a probelor apar dificultăți, instanța este obligată să contribuie, la solicitarea părților și altor participanți la proces, la adunarea și prezentarea probelor necesare, cu excepția cazurilor în care instanța constată că cererea de reclamare a probelor este înaintată în mod neîntemeiat și cu scopul vădit de a tergiversa examinarea cauzei sau proba reclamată este în mod vădit lipsită de relevanță. Probele se prezintă în faza de pregătire a cauzei pentru dezbateri judiciare în termenul stabilit de instanță, dacă legea nu prevede altfel.

(2) În cererea de reclamare a probei trebuie să fie specificate proba și circumstanțele care ar putea fi confirmate sau infirmate prin acea probă, cauzele ce împiedică dobândirea probei, locul aflării ei. Instanța judecătorească (judecătorul) poate elibera, după caz, la cererea părților sau a altor participanți la proces, un demers pentru obținerea probei. Persoana care deține proba reclamată o trimite nemijlocit în judecată sau o înmânează persoanei care deține demersul pentru a o prezenta în judecată.

[...].”

12. Prevederile relevante ale Legii nr. 68 din 14 aprilie 2016 cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar sunt următoarele:

Articolul 2

Noțiuni

„În sensul prezentei legi, următoarele noțiuni se definesc astfel:

act de dispunere a expertizei judiciare – ordonanța organului de urmărire penală sau încheierea instanței de judecată, prin care se dispune efectuarea expertizei judiciare sau, după caz, cererea de efectuare a expertizei judiciare depusă de către părți din inițiativă proprie și pe cont propriu în condițiile codurilor de procedură civilă, penală și contravențional;

[...]

expertiză judiciară – activitate de cercetare științifico-practică, efectuată în cadrul procesului civil, penal sau contravențional (denumit în continuare proces judiciar) în scopul aflării adevărului prin efectuarea unor cercetări metodice cu aplicarea de cunoștințe speciale și procedee tehnico-științifice pentru formularea unor concluzii argumentate cu privire la anumite fapte, circumstanțe, obiecte materiale, fenomene și procese, corpul și psihicul uman, ce pot servi drept probe într-un proces judiciar;

[...]

ordonator al expertizei judiciare – organul de urmărire penală, instanța de judecată sau un alt participant al unui proces derulat conform legislației de procedură civilă, penală sau contravențională (denumită în continuare legislație de procedură), care are dreptul de a dispune sau de a solicita în mod independent efectuarea unei expertize judiciare.”

Articolul 11

Expertiza judiciară

„(1) Expertiza judiciară se efectuează de către expertul judiciar înscris în Registrul de stat al experților judiciari. În cazul în care în Registrul de stat al experților judiciari nu

sunt experți de specializarea necesară sau în cazul în care nu poate fi numit un alt expert judiciar din motive de incompatibilitate, în calitate de expert judiciar poate fi recunoscută ad-hoc o persoană competentă în specializarea solicitată pentru efectuarea expertizei.

(2) Expertiza judiciară se efectuează în temeiul actului de dispunere a expertizei judiciare, emis în conformitate cu prevederile legislației de procedură.”

Articolul 12

Obiectul de cercetare al expertizei judiciare

„(1) Obiectul de cercetare al expertizei judiciare îl constituie lucrurile, substanțele, [...] corpul [...] uman, care sunt examinate în vederea descoperirii adevărului.

[...]”

Articolul 14

Locul și condițiile efectuării expertizei judiciare

„(1) Cercetările și investigațiile din cadrul expertizei judiciare se efectuează în laboratoare autorizate, în corespundere cu genul de expertiză efectuată.

(2) În cazul în care se impune necesitatea efectuării unor cercetări și investigații la fața locului sau la locul aflării obiectului ce urmează a fi examinat, ordonatorul expertizei sau solicitantul acesteia asigură expertului judiciar deplasarea spre obiectul cercetării și înapoi, accesul liber la obiectul respectiv, precum și condiții optime de lucru.

[...]”

Articolul 26

Colectarea probelor de la cadavrele supuse expertizei judiciare

„(1) În procesul efectuării expertizei medico-legale, colectarea probelor, a fragmentelor de țesuturi și organe de la cadavre, necesare pentru soluționarea problemelor formulate în actul de dispunere a expertizei, se realizează fără consimțământul prealabil al ordonatorului expertizei sau al rudelor persoanei decedate, faptul colectării și scopul acesteia consemnându-se în raportul de expertiză judiciară.

[...]

(5) Instituția de expertiză judiciară este responsabilă de păstrarea, utilizarea și distrugerea probelor biologice prelevate de la cadavre în conformitate cu normele sanitar-epidemiologice.”

ÎN DREPT

A. Argumentele autorului excepției de neconstituționalitate

13. Autorul excepției de neconstituționalitate susține că omisiunea legislatorului de a reglementa procedura autorizării de instanța de judecată a exhumării cadavrelor și de prelevare a materialului biologic de la acestea în vederea stabilirii paternității încalcă dreptul reclamantei de acces la justiție, dreptul la respectarea vieții private și dreptul la moștenire. Autorul consideră că în lipsa unor asemenea proceduri în litigiile civile nu există o altă modalitate de a proba paternitatea pretinsului tată biologic decedat și este imposibilă obținerea calității de moștenitor legal al acestuia. Acesta consideră că nu există alte mecanisme legale mai puțin restrictive care ar asigura eficiența respectării drepturilor reclamantei în litigiul în discuție. De asemenea, autorul susține că procedura de exhumare reglementată în Codul de procedură penală ar putea fi aplicată și în litigiile civile.

14. Totodată, autorul sesizării face trimitere la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului privind stabilirea paternității după decesul persoanei. În acest sens, autorul consideră că există motive suficiente pentru dispunerea de către instanța de judecată în cadrul litigiilor civile a exhumării în vederea stabilirii paternității persoanelor decedate. În acest context, autorul sesizării îi solicită Curții să verifice constituționalitatea dispozițiilor contestate prin prisma articolelor 1 alin. (3) (*preeminența dreptului*), 20 (*accesul liber la justiție*), 28 (*viața intimă, familială și privată*), 46 alin. (6) (*dreptul la moștenirea proprietății private*), 48 (*familia*), 49 (*protecția familiei și a copiilor orfani*) și 54 (*restrângerea exercițiului unor drepturi sau al unor libertăți*) din Constituție.

B. Aprecierea Curții

15. Examinând admisibilitatea sesizării privind excepția de neconstituționalitate, Curtea constată următoarele.

16. În conformitate cu articolul 135 alin. (1) lit. a) din Constituție, controlul constituționalității legilor Parlamentului, în prezenta cauză a Codului de procedură civilă, adoptat prin Legea nr. 225 din 30 mai 2003, ține de competența Curții Constituționale.

17. Curtea notează că excepția de neconstituționalitate, ridicată de avocatul reclamantei în proces, este formulată de subiectul căruia i s-a conferit acest drept, pe baza articolului 135 alin. (1) literele a) și g) din Constituție.

18. Curtea reține că obiectul excepției îl constituie prevederile Codului de procedură civilă din perspectiva omisiunii reglementării procedurilor de exhumare și de prelevare a materialului biologic de la persoanele decedate pentru stabilirea paternității. Prevederile contestate nu au mai făcut obiect al controlului de constituționalitate sub aspectul contestat de autorul excepției.

19. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că omisiunea legislativă constituie obiect de examinare la Curtea Constituțională dacă prin aceasta este afectat un drept fundamental (DCC nr. 85 din 30 iunie 2022, § 25).

20. Înainte de a analiza incidența drepturilor fundamentale invocate, Curtea trebuie să confirme dacă, într-adevăr, prevederile legale contestate omit să reglementeze situația despre care autorul excepției susține că îi încalcă drepturile fundamentale în discuție.

21. Analizând prevederile Codului de procedură civilă, Curtea reține că articolul 119 alin. (1) din Cod stabilește obligația instanței de judecată de a contribui la adunarea și la prezentarea probelor solicitate de părți dacă în procesul de adunare a probelor apar dificultăți. Instanța judecătorească poate elibera, după caz, la cererea părților sau a altor participanți la proces, un demers pentru obținerea probei. Curtea admite că rezultatul examinării materialelor biologice necesare pentru efectuarea testului de paternitate solicitat de reclamantă în litigiul în discuție ar putea reprezenta o probă, iar instanța de drept comun are competența facilitării obținerii acesteia.

22. Legea cu privire la expertiza judiciară și statutul expertului judiciar face posibilă efectuarea unei expertize judiciare a cadavrului în afara unui proces penal. Potrivit articolelor 12 și 26 din Lege, obiectul de cercetare al expertizei judiciare îl pot constitui substanțele și cadavrul uman care vor fi examinate în vederea descoperirii adevărului. Articolul 14 din Lege stabilește

locul și condițiile efectuării expertizei, în laboratoare autorizate sau la necesitate și la locul aflării obiectului care urmează a fi examinat. Referitor la posibilitatea efectuării unui test ADN de stabilire a paternității, articolul 75 alin. (2) din Legea nr. 68 face referire la competența Guvernului de a stabili serviciile de expertiză judiciară și extrajudiciară, inclusiv tarifele aplicabile. Anexa nr. 2 la Hotărârea Guvernului nr. 194 din 24 martie 2017 pentru aprobarea tarifelor la serviciile de expertiză judiciară și extrajudiciară include serviciul de efectuare a expertizei genetice (analiza ADN). Așadar, există suficiente prevederi legale care acoperă pretinsa omisiune pe care o menționează autorul sesizării.

23. Curtea menționează că stabilirea paternității defunctului în cadrul unui proces civil ridică aspecte importante privind respectarea vieții private a părților implicate în proces. Prin urmare, Curtea va trece în revistă principiile în materie din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

24. Curtea Europeană a reținut că alegerea mijloacelor pentru asigurarea respectării vieții private garantate de articolul 8 din Convenție în sfera relațiilor dintre persoane se include în marja discreționară a statelor contractante, în dependență de aspectele particulare puse în discuție (a se vedea *Odièvre v. Franța*, din 13 februarie 2003, § 46; *Boljević v. Serbia*, din 16 iunie 2020, § 53). Cu toate acestea, este necesară punerea în balanță a intereselor concurente care pot apărea în asemenea cazuri, cu asigurarea unui control deosebit de riguros și având certitudinea că nu există măsuri mai puțin restrictive în acest sens. Așadar, trebuie avut în vedere, pe de o parte, dreptul reclamantului de a-și stabili descendența și, pe de altă parte, dreptul terților referitor la inviolabilitatea corpului defunctului, dreptul la respectul acordat persoanelor decedate și interesul public pentru asigurarea securității juridice (a se vedea *Lavanchy v. Elveția*, din 19 octombrie 2021, § 32). Curtea Europeană a subliniat că rezultatul acestui test de punere în balanță a intereselor concurente poate, în funcție de anumite circumstanțe, să conducă la concluzii diferite, însă acestea trebuie să fie conforme cu principiile generale evidențiate în jurisprudența sa (a se vedea *Boljević v. Serbia*, din 16 iunie 2020, § 56).

25. Curtea Europeană a evidențiat în repetate rânduri interesul vital protejat de articolul 8 din Convenție referitor la obținerea informațiilor necesare pentru a descoperi adevărul cu privire la aspectele importante ale identității personale, cum ar fi identitatea părinților (a se vedea *Mikulic v. Croația*, 7 februarie 2002, §§ 54 și 64). În cauza *Jaggi v. Elveția*, 13 iulie 2006, § 40, Curtea Europeană a subliniat importanța interesului reclamantului de a descoperi identitatea tatălui său, pentru că acesta a încercat pe parcursul vieții să obțină informații concludente despre el, iar asemenea acțiuni au implicat suferință psihologică, chiar dacă nu a fost atestată din punct de vedere medical.

26. Referitor la respectarea dreptului la viața privată, în cauza *The Estate of Kresten Filtenborg Mortensen v. Danemarca* (dec.), 15 mai 2006, Curtea Europeană a constatat că cererea de prelevare a mostrei ADN de la persoana decedată nu afectează în mod negativ viața privată a acesteia.

27. În practica statelor europene, instanțele de judecată sunt cele care decid, în dependență de caz, asupra necesității desfășurării unor asemenea proceduri, aplicând legislația în vigoare existentă, care poate fi diversă.

28. Într-o cauză similară, Curtea Supremă din Danemarca a menținut hotărârea instanței inferioare prin care s-a dispus exhumarea și prelevarea mostrelor biologice de la presupusul tată biologic decedat, prin aplicarea unei legi speciale (Legea privind administrarea justiției) care prevedea efectuarea unor asemenea teste genetice în vederea furnizării probelor de o importanță considerabilă pentru soluționarea unei cauze (a se vedea *The Estate of Kresten Filtenborg Mortensen v. Danemarca* (dec.)).

29. În cauza *Spencer v. Anderson*, Înalta Curte de Justiție a Regatului Unit a decis că deține „competența inerentă” de a dispune efectuarea unui test ADN pe baza unei mostre prelevate și stocate în alte scopuri în timpul vieții presupusului tată biologic al reclamantului pentru stabilirea paternității în cauza respectivă, deși o astfel de competență nu era prevăzută de lege. Cu toate acestea, instanța supremă a menționat că o asemenea competență trebuie exercitată „cu moderație în cazurile în care absența unui remediu ar conduce la o injustiție”.

30. În cauza *Estate of Kingsbury*, Curtea Supremă a statului Maine, SUA, a stabilit că dacă există o probabilitate înaltă că paternitatea va fi confirmată, ea poate dispune ca o parte în proces, care este o rudă de sânge a defunctului, să fie supusă testării ADN în conformitate cu regulile de procedură civilă din statul respectiv, iar dacă aceasta refuză, instanța este autorizată să dispună exhumarea corpului defunctului pentru testarea ADN.

31. Prin urmare, Curtea conchide că există un mecanism prevăzut de lege pentru stabilirea paternității defunctului în cadrul unui proces civil. În particular, instanța de judecată urmează să manifeste o diligență sporită atunci când examinează cererile care implică exhumarea pentru stabilirea paternității, iar pentru că există multiple interese concurente, va trebui să efectueze un exercițiu de punere în balanță a acestor interese (a se vedea § 24 *supra*). În funcție de importanța acestora și circumstanțele precise ale fiecărui caz în parte, instanța poate decide în mod diferit, cu condiția ca soluțiile să fie conforme cu principiile generale menționate mai sus și să nu existe mijloace aplicabile mai puțin restrictive care să asigure respectarea drepturilor puse în discuție.

32. Așadar, Curtea nu reține existența unei ingerințe în dreptul de acces la justiție garantat de articolul 20 din Constituție. Din aceste considerente, nici articolele 28, 46, 48 și 49 din Constituție nu sunt incidente în prezenta cauză.

33. Prin urmare, pe baza celor menționate mai sus, Curtea constată că sesizarea privind excepția de neconstituționalitate este inadmisibilă și nu poate fi acceptată pentru examinare în fond.

Din aceste motive, în baza articolelor 135 alin. (1) literele a) și g), 140 alin. (2) din Constituție, 26 alin. (1) din Legea cu privire la Curtea Constituțională, 61 alin. (3) și 64 din Codul jurisdicției constituționale, Curtea Constituțională

DECIDE:

1. *Se declară inadmisibilă* excepția de neconstituționalitate a prevederilor Codului de procedură civilă, ridicată de dl avocat Adrian Grosu, în interesele dnei Veronica Suna, parte în dosarul nr. 2-18165/2020, pendinte la Judecătoria Chișinău, sediul Centru.

2. Prezenta decizie este definitivă, nu poate fi supusă niciunei căi de atac, intră în vigoare la data adoptării și se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

Președinte

Nicolae ROȘCA

Chișinău, 25 iulie 2023

DCC nr. 88

Dosarul nr. 162g/2022